

О. О. Усаченко,
к. держ. упр., докторант, Інститут законодавства Верховної Ради України
ORCID ID: 0000-0002-5458-8976

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.126

ДЕРЖАВНІ МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

O. Usachenko,
PhD in Public Administration,
Doctoral student of the Legislation Institute of The Verkhovna Rada of Ukraine

STATE METHODS OF STIMULATION OF INNOVATION PROCESSES OF DEVELOPMENT OF DEFENSE INDUSTRY

Зазначено, що в якості одного з головних резервів фінансування військових НДДКР необхідно розглядати, як підвищення ефективності використання ресурсів, які виділяються шляхом реструктуризації і обмеження тематики НДДКР, що залишається надмірною. Економічно стимулювати треба тільки перспективні наукові дослідження в галузі створення інноваційної оборонної продукції, які пов'язані з ризиками. Теоретичний і практичний інтерес представляє питання ціноутворення на військову продукцію. При формуванні ціноутворення перетинаються економічні інтереси всіх верств суспільства, всіх сфер, галузей економіки, регіонів країни. Ціни повинні бути такими, щоб виключити саму можливість отримання різного зиску від виробництва продукції, наслідком якої стають диспропорції. Це в повній мірі відноситься і до цін військових товарів, вироблених за державним оборонним замовленням (ДОЗ).

Визначено, що треба підвищувати стимулюючу роль ціни на оборонну продукцію за допомогою прийняття певних заходів з боку держави: для галузей ОПК держава повинна гарантувати відносно стабільні ціни на енергоносії, сировину і матеріали; держава має право прийняти пільгове оподаткування (ПДВ, на прибуток), що значно впливатиме на величину ціни ОВТ; на окремі види військової продукції держава повинна встановлювати фіксовані ціни як основи стабільної (оптимальної) рентабельності підприємств оборонної промисловості; на продукцію подвійного призначення і в експортному виконанні підприємства самі повинні встановлювати ціну. Цим вони в якійсь мірі заповнять витрати в зв'язку з встановленням більш низьких цін на інші види ОВТ. Важлива роль в економічному стимулюванні інновацій в оборонній промисловості належить матеріального заохочення авторів науково-технічних і військово-технічних рішень, а також осіб, які сприяють успішній реалізації цих рішень. Система матеріального заохочення передбачає (цифри нами запропоновані як орієнтовні): оплату праці працівникам усіх категорій в галузях оборонної промисловості вище в 1,5–2 рази, ніж у середньому в промисловості. Що правда, особливої необхідності в кардинальній зміні юридичної основи організаційного механізму інновацій немає. Але водночас ми відзначаємо, що соціальні проблеми в галузі управління інноваціями в оборонній промисловості вимагають свого негайного вирішення. А це значить, необхідні доповнення, доопрацювання, уточнення до чинного законодавства з інновацій, а можливо, і прийняття низки спеціальних нормативно-правових актів, які безпосередньо стосуються інноваційної діяльності оборонної промисловості.

It is noted that one of the main reserves for financing the military research and development is to consider increasing the efficiency of the use of resources allocated through restructuring and limitation of research and development, which continues to be considered by experts to be excessive. Only promising scientific research in the field of innovative defense products, sometimes associated with risks, should be economically stimulated. Theoretical and practical interest is the issue of pricing for military products. As you know, the price intersects the economic interests of all segments of society, all spheres, industries, regions of the country. The prices should be such as to exclude the very possibility of different profitability of production of products, which result in disproportions. This fully applies to the prices of military goods produced by the State Defense Order (DOS).

It was determined that the incentive role of the price of defense products should be increased by taking certain measures from the state: for the defense industries, the state should guarantee relatively stable prices for energy, raw materials and materials; the state has the right to adopt preferential taxation (VAT, on income), which will have a significant impact on the value of the price of VTT; for certain types of military production the state should set fixed prices as the basis for stable (optimal) profitability of defense industry enterprises; for dual-use and export performance, the companies themselves have to set the price. By doing so, they will to some extent offset the costs of setting prices for other types of TPAs. An important role in the economic stimulation of innovations in the defense industry is the material encouragement of the authors of scientific, technical and military-technical decisions, as well as of persons who contribute to the successful implementation of these decisions. The system of material incentives, in our opinion, should provide (the figures we are suggested as indicative): the remuneration of employees of all categories in the defense industry is 1.5–2 times higher than the average in the industry. However, there is no particular need for a radical change in the legal basis of the organizational mechanism of innovation. But, at the same time, we note that the social problems in the field of innovation management in the defense industry require their immediate resolution. This means that the necessary amendments, refinement, clarification of the current legislation on innovation, and possibly the adoption of a number of special regulations that are directly related to the innovation activity of the defense industry.

Ключові слова: державні методи стимулювання, розвиток оборонно промисловості, інноваційна оборонна продукція, державне оборонне замовлення, оборонна та військова техніка.

Key words: state incentive methods, defense industry development, innovative defense products, state defense order, defense and military equipment.

ВСТУП

У державному регулюванні інноваційних процесів важливу роль відіграють непрямі методи, які націлені, з одного боку, на стимулювання інноваційних процесів, а з іншого — на створення сприятливого (соціального, економічного, психологічного) клімату для розвитку новаторської діяльності. Склад, структура і зміст цих методів досить різноманітні.

До непрямих методів слід віднести податкові (пільги і знижки), кредитні (пільги). Податкові пільги та знижки знаходять прояв: у звільненні від оподаткування тієї частини прибутку підприємств і організацій, що спрямовується на проведення перспективних інноваційних розробок, створення науково-технічного доробку; виключення валютних коштів наукових організацій з числа оподатковуваних доходів, отриманих від реалізації науково-технічної (інноваційної) продукції спрямованих на придбання спеціального обладнання та унікальних приладів; зниженні ставок податку на додану вартість, май-

на і землі для науково-технічних організацій; зменшення протягом певного періоду оподаткованого прибутку, одержуваного підприємствами (фірмами) від використання винаходів та інших нововведень [3]. Ефективними за певних умов можуть бути такі непрямі заходи державного регулювання інновацій, як кредитні пільги, тобто надання кредитів (наприклад, з низькою процентною ставкою) підприємствам, акціонерним товариствам і фірмам — займаються інноваційними розробками, нововведеннями.

Загальну характеристику методів державного регулювання інноваційних процесів в оборонній промисловості доповнимо конкретними механізмами, інструментами, які мають стимулюючі властивості в сучасних умовах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Побудова моделі державного управління у сфері демократичного цивільного контролю над сектором

безпеки і оборони в Україні ще не стала об'єктом спеціальних наукових досліджень в галузі науки "Державне управління", хоча на даний час можна констатувати лише спроби деяких дослідників, експертів та авторів, які розглядали окремі її аспекти. Зокрема у цьому напрямі заслуговують на увагу наукові розробки В.П. Горбуліна, В.Т. Білоуса, Г.П. Ситника, А.І. Семенченка, А.Б. Качинського, В.М. Рижих, В.А. Ліпкана, В.О. Шамрая. Таким чином, на сьогодні в теорії державного управління залишається проблемним, актуальним і малодослідженим питання розвитку державного управління у сфері демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження та розробка державних методів стимулювання інноваційних процесів розвитку оборонної промисловості.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. В якості одного з головних резервів фінансування військових НДДКР необхідно розглядати підвищення ефективності використання ресурсів, які виділяються шляхом реструктуризації і обмеження тематики НДДКР, яка продовжує, залишатися надмірною. Економічно стимулювати треба тільки перспективні наукові дослідження в області створення інноваційної оборонної продукції, часом пов'язані з ризиками.

2. З метою економічного стимулювання державного оборонного замовлення (ДОЗ) на нові види озброєння та військової техніки (ОВТ) Урядом України можуть передбачатися такі заходи:

- виділення асигнувань за рахунок державного бюджету на будівництво та реконструкцію підприємств оборонної промисловості, оснащення їх сучасним обладнанням, освоєння нової техніки, технології та конструкційних матеріалів;

- гарантування фіксованого рівня рентабельності (не більше 22—25%) за видами оборонної продукції (робіт, послуг), що забезпечує створення стійкої фінансової бази для виробничого, науково-технічного і соціального розвитку оборонних підприємств;

- забезпечення щоквартальної індексації асигнувань, що виділяються для оплати ДОЗ за рахунок коштів державного бюджету в зв'язку з інфляцією;

- поетапне (поквартальне) авансування робіт з виконання ДОЗ в розмірі 40% його вартості;

- звільнення головного виконавця ДОЗ від сплати мита на обладнання та іншу продукцію, яка не виробляється вітчизняною промисловістю, але необхідна для технічного переоснащення військового виробництва;

- включення вартості сировини, матеріалів, комплектуючих виробів у ціну кінцевої військової продукції, виходячи з рівня цін на момент видачі авансу за виконані роботи по ДОЗ.

3. Теоретичний і практичний інтерес представляє питання ціноутворення на військову продукцію. Як відомо, в ціні схрещуються економічні інтереси всіх верств суспільства, всіх сфер, галузей економіки, регіонів країни. Ціни повинні бути такими, щоб виключити саму можливість різної вигідності виробництва продукції, наслідком якої стають диспропорції [2]. Це в повній мірі

відноситься і до цін військових товарів, вироблених за ДОЗ.

Загальні теоретичні основи визначення нижнього і верхнього меж договірної ціни такі.

На особливу увагу заслуговує облік економічних інтересів розробників і споживачів нововведень при ціноутворенні.

В умовах нерозвинутого ринку методи визначення ціни науково-технічної продукції повинні базуватися на співвідношенні нормативу ефективності (прибутковості) у споживача і нормативу рентабельності у розробника.

Нижня межа договірної ціни нововведення визначають за формулою:

$$C_{\min} = C (1 + P_{\min} / 100) + C_k \quad (1),$$

де C — витрати на створення нововведення, включаючи його правову охорону, за вирахуванням послуг сторонніх організацій;

P_{\min} — мінімальний рівень рентабельності у розробника;

C_k — сума договірних цін на продукцію (послуги) сторонніх організацій.

Верхня межа договірної ціни обмежується обсягом прибутку, очікуваного від нововведення у споживача,

$$C_{\max} = \sum P_t A_t \quad (2),$$

де P_t — питома очікувана або гарантований прибуток споживача в t -му році;

A_t — обсяг застосування нововведень в t -му році;

Під час встановлення остаточної договірної ціни нововведення узгоджується частка розробника в прибутку L :

$$C_d = \sum L P_t A_t \quad (3).$$

Частка розробника не може бути менше нижньої межі ціни і залежить від науково-технічного рівня нововведення, ступеня його технічної готовності та надійності правової охорони.

З переходом до розвинутого ринку з властивою йому вільною конкуренцією рівень ціни буде визначатися переважно співвідношенням попиту і пропозиції [1]. Однак і за цих умов ціни встановлюються на основі зіставлення техніко-економічних параметрів, які забезпечуються інновацією, з тими, що досягаються у разі функціонування однорідних або замінних об'єктів.

Така методика загалом може бути застосована і для визначення договірної ціни на військову продукцію, з тією лише різницею, що покупцем ОВТ є в основному Збройні Сили України (тут виключається експорт), а вони, як правило, знаходяться на державному бюджетному фінансуванні і не можуть самі собі заробити кошти, щоб заплатити за оборонну продукцію стільки, скільки запросить завод-виготовлювач.

Для досягнення реальної економічної рівності між замовником і виробниками потрібно, щоб відхилення ринкової ціни від ціни виробництва кінцевої військової продукції були незначними. У цих відхиленнях повинні враховуватися галузеві особливості оборонної промисловості, специфіка споживачів його товару та ін. Отже, треба підвищувати стимулюючу роль ціни на оборонну продукцію за допомогою прийняття певних заходів з боку держави:

- для галузей ОПК держава повинна гарантувати відносно стабільні ціни на енергоносії, сировину і матеріали;

— держава має право прийняти пільгове оподаткування (ПДВ, на прибуток), що значно впливатиме на величину ціни ОВТ;

— на окремі види військової продукції держава повинна встановлювати фіксовані ціни як основи стабільної (оптимальної) рентабельності підприємств оборонної промисловості;

— на продукцію подвійного призначення і в експортному виконанні підприємства самі повинні встановлювати ціну. Цим вони в якійсь мірі заповнять витрати в зв'язку з встановленням більш низьких цін на інші види ОВТ.

4. Важлива роль в економічному стимулюванні інновацій в оборонній промисловості належить матеріальному заохоченню авторів науково-технічних і військово-технічних рішень, а також осіб, які сприяють успішній реалізації цих рішень. Система матеріального заохочення, на наш погляд, повинна передбачати (цифри нами запропоновані як орієнтовні):

— оплату праці працівникам усіх категорій в галузях оборонної промисловості вище в 1,5—2 рази, ніж у середньому по промисловості;

— виплату патентотримувачам винагороди авторам у розмірі 40—50%, а особам, що сприяли в розробці, освоєнні і реалізації винаходів, створення нових зразків ОВТ, у розмірі 30—40% посадового окладу; видачу премій за розробку високоякісної, конкурентоспроможної техніки і технології, за випуск інноваційної військової продукції, яка не знає аналогів у світі в розмірі 10—15% прибутку, щорічно одержуваної від її продажу;

— введення пільг щодо прибуткового податку для винахідників, проектувальників, конструкторів, вчених і авторів новітніх видів ОВТ;

— облік авторської винагороди як винагороди за працю під час визначення розміру пенсії.

ВИСНОВКИ

Всі питання, пов'язані з посиленням економічної ролі держави в стимулюванні інноваційної діяльності в оборонній промисловості, повинні знайти відображення в нормативно-правових актах. Що правда, особливої необхідності в кардинальній зміні юридичної основи організаційного механізму інновацій немає. Але водночас ми відзначаємо, що соціальні проблеми в галузі управління інноваціями в оборонній промисловості вимагають свого негайного вирішення. А це значить, необхідні доповнення, доопрацювання, уточнення до чинного законодавства з інновацій, а можливо, і прийняття низки спеціальних нормативно-правових актів, які безпосередньо стосуються інноваційної діяльності оборонної промисловості.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 черв. 2012 р. "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України" [Електронний ресурс] Указ Президента України від 8 черв. 2012 р. № 389/2012. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/14823.html>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 груд. 2012 р. "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" [Електронний ресурс] Указ

Президента України від 29 груд. 2012 р. № 771/2012. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U771_12.html

3. Про Воєнну доктрину України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 8 черв. 2012 р. № 390/2012. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>

References:

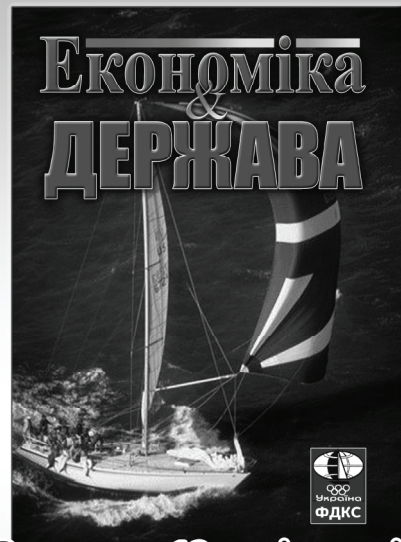
1. President of Ukraine (2012), Decree "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of June 8. 2012 "On the new version of the National Security Strategy of Ukraine", available at: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/303.html> (Accessed 25 Dec 2019).

2. President of Ukraine (2012), Decree "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of 29 December. 2012 "On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U771_12.html (Accessed 25 Dec 2019).

3. President of Ukraine (2012), Decree "On the Military Doctrine of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/648/2004> (Accessed 26 Dec 2019).

Стаття надійшла до редакції 27.12.2019 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

наукове фахове видання України

З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73